

Náhrada nemajetkovej ujmy a povinné zmluvné poistenie vo svetle rozsudku Súdneho dvora EÚ vo veci Haasová

Imrich Fekete

Slovenská kancelária poisťovateľov

Príspevok sa zaoberá otázkami nemajetkovej ujmy. Na účely tohto príspevku budeme pod pojmom nemajetková ujma rozumieť psychickú ujmu, resp. traumy, ktorú utrpia najbližší príbuzní obeť dopravnej nehody ako tretie osoby tým, že v dôsledku prevádzky motorového vozidla prišla o život ich blízka osoba. Svojím spôsobom ide o zásah do osobnostných práv, konkrétne o zásah do práva tretej osoby na ochranu súkromia, ktoré je chránené v zmysle § 11 Občianskeho zákonníka. Príspevok je rozdelený na štyri časti. V prvej časti poukážeme na skutkový stav v rozsudku Súdneho dvora EÚ vo veci Haasová (C-22/12), ktorý riešil problém nemajetkovej ujmy. V druhej časti urobíme právny rozbor tohto rozsudku v konfrontácii s príslušnými smernicami EÚ a čiastočne aj s platnou právnou úpravou. V tretej časti sa budeme venovať právnej úprave nemajetkovej ujmy v niektorých európskych štátoch a na záver sa pokúsime načrtnúť niekoľko úvah de lege ferenda.

SKUTKOVÁ STRÁNKA KAUZY HAASOVÁ VERZUS PETRÍK/HOLINGOVÁ

Prípady Haasová verzus Petrík/Holingová predchádzali nespočetné pokusy pozostalých a ich advokátov dostať sa k náhrade škody z povinného zmluvného poistenia. Všeobecné sudy tieto nároky sporadicky uznali v rozumnej výške, ale proti priamemu pôvodcovi zásahu, t. j. osobe, ktorá bola zároveň trestne stíhaná za usmrtenie poškodenej osoby. Uvedené žaloby sa opierali o znenie § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka, ktoré od roku 1990 umožňuje prisúdiť dotknutej osobe relutárnu náhradu za nemajetkovú ujmu spôsobenú zásahom do osobnostných práv.

Pokiaľ ide o chronológiu kauzy Haasová verzus Petrík/Holingová, tá sa začala odvíjať 7. 8. 2008, keď na území ČR došlo k smrteľnej dopravnej nehode. Účastníkmi stretu bolo nákladné motorové vozidlo evidované v ČR a osobné motorové vozidlo evidované v SR. V slovenskom osobnom automobile zomrel spolujazdec, slovenský občan. Po zomrelosti zostala vdova a dve deti.

Pretože išlo o smrteľnú dopravnú nehodu, vodič slovenského motorového vozidla bol odsúdený na Slovensku za trestný čin neúmyselného zabitia. Vdova a deti dostali medzitým odškodnenie z poisťky českého motorového vozidla. Vzhľadom na to, že k nehode došlo na území ČR, vychádzala česká poisťovňa pri tomto odškodnení z Haagskeho dohovoru o práve použiteľnom na dopravné nehody (SR i ČR sú signatármi) a vyplatila pozostalým odškodnenie v zmysle vtedy platného ustanovenia § 444 ods. 3 českého občianskeho zákonníka (vdova a dve deti, každý po 240 000 Kč).

Pozostalí po zomrelosti následne zažalovali na okresnom súde vo Vranove nad Topľou nielen slovenského vodiča, ktorý bol trestne stíhaný, ale i majiteľku osobného vozidla (ako prevádzateľa motorového vozidla v zmysle § 427 Občianskeho zákonníka), v ktorom zomrel poškodený. Okresný súd priznal pozostalým ešte ďalšie odškodné v sume 15 000 €, pričom žalobu proti poisťovni zamietol. Pozostalí po zomrelosti osobe sa proti tomuto rozsudku odvolali na Krajský súd v Prešove.

Krajský súd v Prešove sa následne obrátil v roku 2012 na Súdny dvor EÚ s prejudiciálnou otázkou, či „článok 3 ods. 1 smernice č. 72/166 EHS a článok 1 prvý odsek smernice č. 90/232/EHS sa majú vykladať v tom zmysle, že povinné poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla má pokrývať aj náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej blízkym osobám obeť usmrtených pri dopravnej nehode.“

Áké je teda znenie článkov dotknutých smerníc, ktoré citoval krajský súd v prejudiciálnej otázke? Čl. 3 ods. 1 smernice č. 72/166 EHS má toto znenie: „Každý členský štát prijme v súlade s článkom 4 všetky primerané opatrenia, aby zabezpečil, že zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkou vozidiel obvykle sa nachádzajúcich na jeho území je pokrytá poistením. Rozsah krytia zodpovednosti a podmienky tohto krytia sa určujú na základe týchto opatrení.“ Podľa čl. 1 ods. 1 smernice č. 90/232/EHS „... poistenie uvedené v čl. 3 ods. 1 smernice č. 72/166/EHS bude pokrývať zodpovednosť za osobné škody, spôsobené všetkým cestujúcim okrem vodiča, vyplývajúce z používania vozidla.“

Kancelária zástupcu SR pred súdmi EÚ vo svojom stanovisku vo veci prejudiciálneho konania

C-22/12 (č. 00178/Os/2012/AC z 29. marca 2012) skonštatovala, že SR v celom rozsahu a miestami aj nad rámec európskeho práva transponovala všetky smernice ES/EÚ, ktoré sa týkajú povinného zmluvného poistenia. Na záver kancelária uviedla: „Právny rámec EÚ týkajúci sa poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel sa má vykladať tak, že nevyžaduje, aby rozsah poistného krytia zahŕňal aj náhradu nemajetkovej ujmy, ktorú utrpeli pozostali po obeti dopravnej nehody v dôsledku zásahu do ich osobnostných práv.“

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA EÚ VO VECI HAASOVÁ VERZUS PETRÍK/HOLINGOVÁ

Na základe vyššie uvedenej prejudiciálnej otázky prijal Súdny dvor EÚ dňa 24. 10. 2013 vo veci Katarína Haasová/Rastislav Petrík, Blanka Holingová, sp. zn. C-22/12, nižšie uvedený rozsudok, v ktorom sme zámerne zvýraznili podstatné časti.

„Článok 3 ods. 1 smernice Rady 72/166/EHS z 24. apríla 1972..., článok 1 ods. 1 a 2 druhej smernice Rady 84/5/EHS z 30. decembra 1983 [...] zmenej a doplnenej smernicou 2005/14/ES a článok 1 prvý odsek tretej smernice Rady 90/232/EHS zo 14. mája 1990 [...] sa majú vykladať v tom zmysle, že povinné poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla má pokrývať aj náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej blízkym osobám obetí usmrtených pri dopravnej nehode, ak jej náhradu na základe zodpovednosti poisteného za škodu upravuje vnútroštátne právo uplatniteľné v spore vo veci samej.“

Z uvedeného rozsudku vyplýva, že Súdny dvor EÚ podmieňuje poistné krytie vo vzťahu k blízkym osobám zomrelého existenciou vnútroštátneho práva, ktoré upravuje zodpovednosť za škodu. Na základe toho a z podstaty fungovania poistenia zodpovednosti možno vyvodiť, že pri tomto druhu poistenia dochádza k vzájomnému stretu dvoch právnych vzťahov:

- a) základného zodpovednostného vzťahu medzi škodcom a poškodeným a
- b) nadstavbového právneho vzťahu medzi poistným škodcom a poisťovňou.

K písmenu a): V základnom zodpovednostnom vzťahu sa rieši to, kto a za akých podmienok zodpovedá za škodu, a komu a v akom rozsahu sa má náhrada škody vyplatiť. Z uvedeného rozsudku vyplýva, že úprava tejto otázky je vecou členského štátu EÚ. V pomeroch SR to znamená, že podmienky zodpovednosti prevádzkovateľa motorového vozidla upravujú ustanovenia § 427 až 431 Občianskeho zákonníka a že vodič zodpovedá podľa § 420 Občianskeho zákonníka, t. j. podľa zásad všeobecnej zodpovednosti za škodu. Rozsah a spôsob náhrady škody upravujú ustanovenia § 442 až 449a Občianskeho zákonníka.

K písmenu b): V nadstavbovom poistnom vzťahu sa rieši otázka nároku poisteného voči poisťovni, aby táto za neho nahradila škodu, ktorú spôsobil, ako aj to, za akých podmienok a v akom rozsahu sa má poskytnúť poistné plnenie – nie však poistenému, ale tretej osobe, t. j. poškodené-

mu. Do tohto právneho pomeru zasahuje európske právo, a to v oblasti poistenia zodpovednosti motorových vozidiel prostredníctvom tzv. motorových smerníc. Rozsah poistného krytia upravujú v nadväznosti na tieto smernice ustanovenia § 4, 5 a 7 zákona č. 381/2001 Z. z.

Zo smerníc vyplýva, že riešia predovšetkým a zásadne iba nadstavbový vzťah, t. j. ukladajú členským štátom, aby prijali také opatrenia, aby z poistného krytia neboli vylúčené nároky poškodených, ktoré im priznáva vo vzťahu ku škodcom v základnom zodpovednostnom vzťahu právo členského štátu. Inými slovami, nie je prípustné, aby právna úprava povinného zmluvného poistenia obsahovala úpravu, ktorá by zužovala nároky poškodených, ktoré im priznáva odškodňovacie právo členského štátu v tzv. základnom odškodňovacom pomere.

V SR právnu úpravu náhrady škody vo vzťahu ku škodám, ku ktorým dochádza v cestnej premávke, obsahujú ustanovenia šiestej časti Občianskeho zákonníka. Na tieto ustanovenia odkazuje, pokiaľ ide o rozsah poistného krytia, ustanovenie § 4 ods. 2 zákona č. 381/2001 Z. z. Citované ustanovenie nevylučuje z poistného krytia žiadny nárok poškodeného na náhradu škody, ktorý je uvedený v šiestej časti Občianskeho zákonníka.

Na základe toho možno z vyššie uvedeného rozsudku Súdneho dvora EÚ vyvodiť tieto predbežné závery:

1. náhrada nemajetkovej ujmy pozostalých po obeti dopravnej nehody, v SR ako súčasť ochrany osobnostných práv, nie je predmetom úpravy európskeho práva, pretože táto problematika spadá v zmysle zakladateľských dokumentov EÚ do právomoci členského štátu; harmonizácia právnych úprav sa netýka spôsobu a rozsahu náhrady škody;
2. harmonizácia právnych úprav v predmetnej oblasti sa týka iba rozsahu poistného krytia v tom zmysle, že z poistného krytia nemožno vylučovať či redukovať také nároky poškodených, ktoré im vyplývajú z národnej právnej úpravy zodpovednosti za škodu;
3. v nadväznosti na vyššie uvedené Súdny dvor EÚ vo výroku svojho rozsudku zámerne uviedol, že povinné zmluvné poistenie „kryje“ aj nároky pozostalých, ale iba to, že toto poistenie „má pokrývať“ aj náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej blízkym osobám, ktoré boli usmrtené pri dopravnej nehode, ak jej náhradu na základe zodpovednosti poisteného za škodu upravuje vnútroštátne právo;
4. národnú úpravu nárokov poškodených na náhradu škody upravuje šiesta časť Občianskeho zákonníka, a to konkrétne pod marginálnou rubrikou Spôsob a rozsah náhrady (§ 442 a nasl. Občianskeho zákonníka); nárok na náhradu nemajetkovej ujmy tretích osôb tu nie je upravený;
5. z ustanovenia § 4 ods. 2 písm. a) zákona č. 381/2001 Zb. o povinnom zmluvnom poistení vyplýva, že toto poistenie nepokrýva uvedený druh nemajetkovej ujmy, ale kryje iba „škodu na

zdraví“, pričom škodu na zdraví a nároky spôsobené zásahom do osobnostných práv Občiansky zákonník striktné od seba odlišuje (porovnaj § 13 ods. 2 a § 16 Občianskeho zákonníka na jednej strane a ustanovenia § 444 a nasl. Občianskeho zákonníka na druhej strane);

6. smernice ES/EÚ upravujúce povinné zmluvné poistenie ako sekundárne európske právo nemajú priamy ani subsidiárny účinok na národnú právnú úpravu odškodňovania obetí dopravných nehôd a zaväzujú iba členské štáty; smernicu EÚ nemožno priamo aplikovať vo vzťahu k fyzickým či právnickým osobám členského štátu;
7. Súdny dvor EÚ nekonštatoval v citovanom rozsudku, že ustanovenie § 4 ods. 2 písm. a) zákona č. 381/2001 Zb. o povinnom zmluvnom poistení je v rozpore s niektorou zo smerníc upravujúcich poistenie zodpovednosti motorových vozidiel (to vyplýva aj z vyjadrenia Kancelárie zástupcu SR pred súdmi EÚ);
8. v SR platí princíp písaného práva, čo je v protiklade s princípom sudcovskej tvorby práva; na základe toho rozsudok Súdneho dvora EÚ nemá subsidiárny právny účinok na právny poriadok SR, ktorý je v predmetnej oblasti daný výslovnou zákonnou úpravou.

K tomu možno ešte uviesť, že súkromné právo členského štátu, pokiaľ sa neprieči právu EÚ, je oprávnený vykladať iba národný súd, ktorý je povinný vychádzať z platnej právnej úpravy danej zákonom č. 381/2001 Zb. o povinnom zmluvnom poistení a Občianskym zákonníkom. Z právnej úpravy *de lege lata* jasne vyplýva, že právna úprava SR v § 16 Občianskeho zákonníka jasne rozlišuje medzi škodou a ujmom spôsobenou zásahom do osobnostného práva a že podľa § 4 ods. 2 písm. a) zákona č. 381/2001 Z. z. sa z povinného zmluvného poistenia hradí iba škoda na zdraví. Tento názor potvrdzuje aj aktuálna judikatúra (pozri napr. rozsudok Najvyššieho súdu SR z 20. 4. 2011, sp. zn. 4 Cdo 168/2009).

Možno ďalej zdôrazniť, že už v samotnom rozsudku vo veci C-22/12 (Haasová) Súdny dvor EÚ poukázal na to, že povinnosť krytia škôd poistením zodpovednosti za škodu spôsobenú tretím osobám motorovými vozidlami sa odlišuje od rozsahu náhrady tejto škody vyplývajúcej zo zodpovednosti poisteného za škodu. Zatiaľ čo povinnosť krytia poistením je zabezpečená a definovaná právnou úpravou EÚ, rozsah náhrady škody sa výhodne spravuje vnútroštátnym právom (pozri rozsudok C-300/10 vo veci Marques Almeida alebo stanoviská vlád SR, Nemecka a Fínska na dopyt Súdneho dvora EÚ vo veci Haasová). V tejto súvislosti už Súdny dvor EÚ rozhodol, že z cieľa (aj v napadnutom rozsudku) prvej, druhej a tretej motorovej smernice, ako aj z ich znenia vyplýva, že

- zámerom smerníc nie je harmonizácia režimov zodpovednosti za škodu v členských štátoch a
- podľa súčasného stavu právneho poriadku EÚ sú členské štáty stále oprávnené autonómne upraviť režim zodpovednosti za škodu, ktorý sa uplatňuje na dopravné nehody spôsobené prevádzkou motorových vozidiel.

PRÁVNÁ ÚPRAVA NEMAJETKOVEJ UJMY VO VYBRANÝCH ŠTÁTOCH

Právna úprava nemajetkovej ujmy v zmysle odškodňovania blízkych príbuzných osoby, ktorá utrpela smrteľnú dopravnú nehodu, sa na európskom kontinente začala objavovať koncom 60. rokov minulého storočia. Nároky pozostalých sa iba výnimočne opierajú o výslovnú právnú úpravu a zväčša sa vychádza z judikačnej činnosti všeobecných súdov. Impulzom na toto odškodňovanie bola rozhodovacia prax amerických súdov, ktorá sa vyznačuje enormne vysokými sumami odškodnenia. Kopírovanie tejto praxe spôsobilo v štátoch s právnym systémom *common law* veľké problémy. Napríklad v Austrálii sa pred 20 rokmi v dôsledku toho zrútil celý poisťný trh a v Írsku museli zriadiť štátny fond, z ktorého sa mimosúdne uhrádzajú všetky škody na zdraví (vrátane nárokov pozostalých po obeti dopravnej nehody). V dôsledku toho sa napr. aj v Anglicku zaviedli paušálne sumy pre náhradu nemajetkovej ujmy pozostalých (*bereavement damage*), a to bez akejkoľvek možnosti vysúdiť vyššie čiastky. Výška paušálu je stanovená na sumu 13 686 € (11 800 GBP); boli však predložené návrhy na zvýšenie tejto sumy na 30 000 GBP, zatiaľ však neúspešne.

V európskom kontinentálnom práve možno rozoznať štyri základné systémy náhrady nemajetkovej ujmy pozostalých. Ide o právny systém, ktorý:

- a) vylučuje akékoľvek nároky na náhradu škody tretích osôb, ktoré neboli účastníkmi dopravnej nehody,
- b) nemá síce výslovnú úpravu, ale náhradu ujmy pozostalých výnimočne pripúšťa súdna prax,
- c) má výslovnú právnú úpravu, ale konkrétna výška náhrady nemajetkovej ujmy je striktné limitovaná,
- d) má výslovnú právnú úpravu, ale ponecháva sa na súdnu prax, aby určila výšku náhrady nemajetkovej ujmy v každom konkrétnom prípade.

K písmenu a): V niektorých európskych právnych poriadkoch je náhrada nemajetkovej ujmy tretích osôb, ktoré nemali účasť na vzniku škody, vylúčená. Právo na náhradu nemajetkovej ujmy pre pozostalých nepoznajú napr. v Holandsku, Bulharsku a v škandinávskych štátoch (s výnimkou Švédska).

K písmenu b): Výslovná úprava náhrady nemajetkovej ujmy nie je daná ani v štátoch, ktoré možno zaradiť do tzv. nemeckej právnej oblasti (Nemecko, Rakúsko, Švajčiarsko); tento právny systém mal v minulosti veľký vplyv aj na predmetnú právnú úpravu v strednej Európe. V Nemecku a v Rakúsku vyvodila súdna prax nároky pozostalých na náhradu nemajetkovej ujmy zo všeobecných ustanovení o zodpovednosti za škodu (v Nemecku z § 823 nemeckého občianskeho zákonníka, v Rakúsku z § 1325 rakúskeho občianskeho zákonníka), pričom vznik uvedeného práva a výška nároku je predmetom dokazovania. Súdna prax pripúšťa náhradu nemajetkovej ujmy (*Trauerschmerzengeld* v Rakúsku) za týchto podmienok:

- musí byť preukázaný evidentný negatívny vplyv správy o úmrtí blízkej osoby na zdravotný stav oprávneného; napr. v Nemecku sa takáto náhrada poskytuje celkom výnimočne, ak smrť obeť dopravnej nehody závažným spôsobom zasiahla do života rodiny (*Schockschaden*), alebo ak reakcia na smrť blízkej osoby vyvolala v individuálnom prípade trvalú posttraumatickú poruchu osobnosti (*posttraumatischen Stress*);
- osoba zodpovedná za škodu privodila smrť poškodeného v dôsledku svojej hrubej nedbanlivosti alebo úmyselne (toho sa pridržiava prax rakúskych súdov);
- jednou z príčin smrti poškodenej osoby nebolo porušenie pravidiel cestnej premávky (napr. že usmrtený nebol v čase nehody pripútaný v motorovom vozidle);
- výška nemajetkovej ujmy je limitovaná okruhom osôb, existenciou rodinných a spoločenských väzieb medzi usmrteným a pozostalými a postavením usmrteného v spoločnosti.

Najvyššie odškodné bolo v Rakúsku priznané na základe rozsudku najvyššieho súdu (OGH) z 30. 10. 2003, sp. zn. 2 Ob 186/03. išlo o nárok pozostaleho manžela, ktorý pri dopravnej nehode stratil manželku a tri maloleté deti. Nehodu zavinil vodič nákladného motorového vozidla, ktorý išiel v protismere. Rakúsky najvyšší súd priznal pozostalemu manželovi náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 65 000 €, pričom túto sumu odôvodnil „ťažkou a trvalou psychickou traumou pozostaleho manžela.“

V Maďarsku sa pri náhrade nemajetkovej ujmy pozostalých postupuje podľa § 2:52 nového maďarského občianskeho kódexu (zákon č. V/2013). Podľa neho sa na určenie náhrady nemajetkovej ujmy majú aplikovať predpisy o zodpovednosti za škodu. Najvyššia suma priznanej náhrady v prípade usmrtenia jedného z manželov bola podľa našich vedomostí na úrovni približne 20 000 €. V známej medializovanej kauze, pri ktorej slovenská vodička spôsobila v Maďarsku smrť štyroch osôb, pozostalí požadujú náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 40 mil. Ft, čo je zhruba 130 000 €. V Čechách zaviedol predtým platný občiansky kódex paušálne sumy odškodnenia pohybujúce sa od 7 500 do 10 000 € (§ 444 ods. 3), ale nový občiansky zákonník účinný od 1. 1. 2014 prenecháva určenie výšky náhrady nemajetkovej ujmy na úvahu sudcu. Právnym základom tohto nároku je § 2959 českého občianskeho zákonníka.

K písmenu c): Do tretej skupiny štátov patria štáty, ktoré možno zaradiť do románskej právnej oblasti (z nich sa vymyká Taliansko). Možno sem zaradiť predovšetkým Francúzsko, štáty Beneluxu, Španielsko a Portugalsko.

Pre právnú úpravu týchto štátov je príznačné, že pozostalým priznávajú presne určenú paušálnu sumu, ktorej výška závisí od stupňa príbuzenstva, a to bez toho, aby forma alebo druh zodpovednosti škodcu boli predmetom dokazovania. Napr. v Belgicku sú stanovené takéto paušálne sumy odškodnenia pozostalých: manželka a družka (v prípade dlhodobého spolužitia) po 12 500 €, dieťa žijúce s usmrteným rodičom v spoločnej

domácnosti 12 500 € (dieťa žijúce mimo spoločnej domácnosti 5 000 €), rodič žijúci v spoločnej domácnosti s usmrteným 7 500 € (rodič žijúci mimo spoločnej domácnosti 3 750 €), nasciturus (zatiaľ nenarodené dieťa) 2 500 €, súrodenec žijúci v spoločnej domácnosti s usmrteným 2 500 € (žijúci mimo spoločnej domácnosti 1 500 €) atď.

Vo Francúzsku boli nároky pozostalých na náhradu nemajetkovej ujmy (*préjudice moral*) priznané najvyšším súdom (*Cour de cassation*) až v roku 1998 (*Cass. 2e civ. 2. 12. 1998*). *Paušálne náhrady sú tu o niečo vyššie ako v Belgicku* (napr. súrodenec v prípade smrti súrodenca má nárok na paušálne odškodné vo výške 10 000 €), ale s tým, že vo Francúzsku prihliadajú sudy aj na spoluzavinenie poškodeného.

Osobitný systém platí v Španielsku, kde v dôsledku korupčného správania niektorých sudcov boli nútení zaviesť tzv. tabuľkový systém odškodňovania pozostalých. V Španielsku sú usmrtené osoby rozdelené do piatich skupín (napr. 1. skupina: usmrtený žil v manželstve spolu s deťmi, 2. skupina: usmrtený žil mimo manželstva s maloletým dieťaťom atď.). V každej skupine sú určené faktory, ktoré môžu paušálnu sumu pre jednotlivé kategórie oprávnených osôb znížiť alebo naopak zvýšiť. Takým faktorom je napr. príbuzenský vzťah oprávneného voči zomrelému, vek zomrelej osoby a jeho príjem.

K písmenu d): Poslednú skupinu štátov predstavujú tie štáty, v ktorých je síce výslovné upravené nárok pozostalých na náhradu nemajetkovej ujmy, ale podmienky uplatnenia tohto nároku a jeho výška sa plne ponechávajú na súdnu prax. Do tejto skupiny štátov patria napr. Grécko a Rumunsko. Tento systém je kritizovaný, pretože v prostredí justície zvädza ku korupčnému správaniu.

Ako učebnicový príklad sa uvádza Taliansko (pozri čl. 2056 a čl. 2059 v nadväznosti na čl. 1226 Codice civile), kde výšku náhrady nemajetkovej ujmy (*danno morale*) určujú jednotlivé krajské sudy prostredníctvom svojich vlastných tabuliek, ktoré sú verejne prístupné. Najčastejšie sú citované tabuľky krajského súdu v Miláne. Podľa nich majú príbuzní po zomrelej osobe vlastné právo (*iure proprio*) na náhradu nemajetkovej ujmy v rozpätí:

- 150 000 až 300 000 €, ak ide o právo jedného z rodičov za smrť maloletého dieťaťa alebo právo dieťaťa za smrť jedného z rodičov alebo právo manžela za smrť druhého manžela, s ktorým žil v spoločnej domácnosti a
- 21 000 až 130 000 €, ak ide o právo súrodenca za smrť svojho súrodenca alebo právo starých rodičov za smrť vnuka alebo vnučky.

Pri určení výšky náhrady v rámci uvedeného rozpätia zohľadňujú talianske sudy vek zomrelej osoby a vek pozostalých, stupeň príbuzenstva, či rodinní príslušníci žili pred smrťou obeť v spoločnej domácnosti a pod.

ÚVAHY O BUDÚCEJ PRÁVNEJ ÚPRAVE

Z predchádzajúceho možno vyvodit', že súčasná právna úprava považuje nároky pozostalých na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch podľa § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka za nároky, kto-

ré im vyplývajú z právnej úpravy osobnostných práv. Konkrétne ide o náhradu ujmy spôsobenej protiprávnym zásahom do práva na súkromie. Občiansky zákonník, ale ani doktrína nepovažuje takéto nároky za nároky na náhradu škody, a teda ani za škodu na zdraví podľa § 444 a nasl. Občianskeho zákonníka, ktorá by bola odškodniteľná podľa § 4 ods. 2 písm. a) zákona č. 381/2001 Z. z. Na priznanie náhrady nemajetkovej ujmy pozostalých po obeti dopravnej nehody chýba tak v súčasnom právnom poriadku SR právny základ.

Ako teda ďalej? Budúca právna úprava v rekonštruovanom Občianskom zákonníku zrejme zavedie právo pozostalých na náhradu nemajetkovej ujmy, ak výsledkom protiprávneho konania škodcu je smrť im blízkej osoby. Táto zodpovednosť sa nebude týkať iba škôd spôsobených v doprave, ale každého prípadu, keď bude niekto za uvedený fatálny následok zodpovedať podľa zákona. Požiadavka na zavedenie náhrady takéhoto druhu ujmy, resp. škody, vyplýva predovšetkým z procesu postupnej harmonizácie právnej úpravy zodpovednosti za škodu podporenú súkromnými iniciatívami akademickej obce a príslušnými inštitúciami EÚ.

Jedným z významných impulzov na harmonizáciu európskeho zodpovednostného práva sú Princípy európskeho práva zodpovednosti za škody (*Principles of European Tort Law*) v znení z 19. 5. 2005. Podľa čl. 10:301 týchto princípov, označeného marginálnou rubrikou Nemajetková ujma (*Non-pecuniary damage*), „každé poškodenie záujmu iného ospravedlňuje náhradu aj nemajetkovej ujmy. [...] Nemajetková ujma môže byť predmetom náhrady aj u osôb, ktoré mali úzke väzby s poškodeným, ktorý utrpel veľmi vážnu alebo fatálnu ujmu. Pri stanovení výšky takej ujmy sa musí prihliadať na všetky okolnosti prípadu vrátane vážnosti, trvania a následkov takejto ujmy. Na stupeň zavinenia škodcu sa má prihliadať iba vtedy, ak výnimočne prispelo k vzniku ujmy. [...] Pri stanovení náhrady škody za nemajetkovú ujmu poškodeným by sa mali pri objektívne podobných ujmach priznávať porovnateľné sumy.“

Vychádzajúc zo znenia tejto citácie navrhujeme, aby v prípade zavedenia náhrady nemajetkovej ujmy pozostalých po obeti dopravnej nehody bola výška odškodnenia pre jednotlivé skupiny príbuzných stanovená paušálnymi sumami s možnosťou ich valorizácie. K tejto úvahe nás vedú aj posledné skúsenosti v súvislosti so žalobami pozostalých na náhradu nemajetkovej ujmy. Do dnešného dňa bolo podaných viac ako 200 žalôb, pričom celková žalovaná suma dosahuje sumu 30 mil. €. Najnižšia žalovaná suma je

13 000 € a najvyššia žalovaná suma v jednej veci je vo výške 3,9 mil. € (!). Druhou najvyššou v poradí je žaloba na 1,05 mil. €.

Zavedenie paušálnych súm odškodňovania nemajetkovej ujmy by bolo na Slovensku najvhodnejším riešením z týchto dôvodov:

- výšku nemajetkovej ujmy nie je možné exaktne vyčíslieť v peniazoch a jej určenie nemožno ponechať na ľubovôľu žalobcov či súdov, ktoré u nás nepatria medzi veľmi dôveryhodné inštitúcie;
- z rozhodovacej praxe súdov sú veľmi negatívne skúsenosti pri odškodňovaní bolestí a sťaženia spoločenského uplatnenia, keď súdy v skutkovo a právne rovnakých veciach priznávajú diametrálne odlišné sumy odškodnenia;
- stanovením pevných súm odškodnenia sa zabezpečí právna istota a predvídateľnosť práva, a to najmä v súvislosti s dopravnými nehodami, ktoré majú vždy skutkovo a právne rovnaký scenár;
- stanovením paušálnych súm sa zabezpečí rýchle mimosúdne odškodnenie pozostalých a dôjde k odbremeneniu súdov, ktoré sú už aj tak neúmerne zatažované inou agendou;
- v prípade paušálne stanovených náhrad budú môcť poisťovne zakalkulovať toto riziko do ceny poistného, ktoré je už v súčasnosti jedno z najnižších v Európe (aktuálne 117 € na motorové vozidlo);
- paušálny systém odškodňovania by bol v súlade so súčasnou politikou štátu, ktorá zaviedla prax vyplácania rovnakých paušálnych náhrad rodinám pozostalým v prípade veľkých priemyselných havárií.

Je vecou úvahy, akého okruhu osôb sa má vyššie uvedené odškodnenie týkať. Zastávame však názor, že by to mali byť iba osoby, ktoré boli so zomrelým pred jeho smrťou vo veľmi úzkych rodinných, ekonomických a spoločenských väzbách. Teda žiadni strýkovia, tety či starí rodičia, ak nežili so zomrelým pred jeho smrťou v spoločnej domácnosti.

Pravda, ak sa uzná právo pozostalých na náhradu nemajetkovej ujmy ako právo na náhradu škody, musia mať všetci poškodení rovnaké právo na náhradu nemajetkovej ujmy bez ohľadu na to, či smrť im blízkej osoby bola spôsobená dopravnou nehodou alebo z inej príčiny (pracovný úraz, úmrtie pacienta v nemocnici, spáchanie trestného činu a pod.) a či zodpovedná osoba bola alebo nebola poistená pre prípad svojej zodpovednosti za škodu. Vyžaduje si to jeden zo základných princípov súkromného práva, t. j. rovnaké postavenie všetkých účastníkov občianskoprávných vzťahov.